

Phasia barbifrons (Girschner, 1887) – en småväxt parasitfluga (Dipt., Tachinidae) ny för Norden

CHRISTER BERGSTRÖM & HANS BARTSCH

Bergström, C. & Bartsch, H.: *Phasia barbifrons* (Girschner, 1887) – en småväxt parasitfluga (Dipt. Tachinidae) ny för Norden. [*Phasia barbifrons* (Girschner, 1887) – a small tachinid fly (Dipt. Tachinidae) new to the Nordic countries.] – Entomologisk Tidskrift 126 (4): 187-190. Uppsala, Sweden 2005. ISSN 0013-886x.

The first records from the Nordic countries of the small tachinid fly *Phasia barbifrons* (Girschner) is reported from Denmark (North East Zealand) and Sweden (Uppland). The first Danish specimen was collected already in August 1999 but has obviously been listed as *Phasia karczewskii* in the Danish check-list. Three Swedish specimens were found in August 2004 in Järfälla (10 km NW of Stockholm) visiting flowers of *Achillea millefolium* and *Leucanthemum vulgare* on a small one and a half year old clear cutting of mainly *Picea abies*. Some other examples of Diptera and Hymenoptera from the same locality are given. The presence of *P. barbifrons* in Sweden is probably the result of a recent immigration and these records together with the new records from Denmark and England indicate that the species is expanding northwards in Europe.

Christer Bergström, Säves väg 10, 752 63 Uppsala. E-mail: christer.bergstrom@zeta.telenordia.se

Hans Bartsch, Snövägen 24, 177 70 Järfälla. E-mail: hans.bartsch@telia.com

I samband med en kompletterande inventering av blomflugor, andra tvåvingar samt gaddsteklar i Järfälla (Bartsch 2004) besökte andreförfattaren lokalen ”västra Finnängen” vid ett flertal tillfällen. Västra Finnängen (Fig. 1) ligger strax norr om Säbysjön i Järfällas del av Järvafältets Naturreservat (strax NV om Stockholm). Vintern 2002-2003 avverkades här en ca 70 år gammal tät granplantering (med inslag av tall) för restaurering av den tidigare betesmarken. Redan sommaren 2003 började den med barrförena täckta marken att grönska, och under försommaren 2004 hade det lilla hygget utvecklats till ett veritabelt blomsterhav. Då släpptes kor här för första gången och de slukade ivrigt bl.a. uppkommande aspshy. Blomningen fortsatte under hela sommaren. I augusti var det en av få lokaler i nejden där blomning fortfarande pågick i oförminskad prakt, bl.a. noterades blommande åkertistel, vägtistel, kardborre, klint, klöver, vänderot, korsört, prästkrage, röllika, grässtjärnblomma, nysört och

fibbla (Fig. 1). Vid två av besöken observerades pyttesmå men iögonfallande parasitflugor. Med sugburk togs ett par prov. Sålunda insamlades den 17 augusti 2004 på blommande prästkrage *Leucanthemum vulgare* en hane och den 24 augusti en hane och en hona på blommande röllika *Achillea millefolium*. Försteförfattaren bestämde dessa sedermera till *Phasia barbifrons* (Girschner), ny för Norden. Från Danmark finns ett tidigare opublicerat fynd av *P. barbifrons*. Detta exemplar, en hona, togs av Stig Andersen på en flockblomstrig växt vid Gentoft Mose strax utanför Köpenhamn, den 16 augusti 1999.

Denna intressanta eurosibiriska art som tidigare har betraktats som mer eller mindre sällsynt har under senare år haft en gynnsam utveckling i Centraleuropa. Arten visar utöver större populationer också en tendens att expandera till nya områden och har nyligen rapporterats från norra Italien (Ziegler in litt.) och södra England (Clemens 2001, Chandler 2001). I det senare fallet

Figur 1. Västra Finnängen. Insamlingsplats för de första svenska exemplaren av parasitflugan *Phasia barbifrons*. Foto Hans Bartsch.

Västra Finnängen. Collection site for the first Swedish specimens of the parasitic fly *Phasia barbifrons*.

behandlas den som en tidigare möjligen förbisedd art. Denna mycket småväxta parasitflugan skulle möjligtvis kunna ha blivit förbisedd också av svenska samlare eftersom det är ganska få svenska entomologer som aktivt studerar och samlar flugor. Något troligare verkar det dock att detta är en nyinvandrad art som expanderar sin utbredning. Den har nyligen hittats som ny i England, Danmark och Sverige samtidigt som den blivit vanligare i Centraleuropa. Vid en eftersök på Naturhistoriska Riksmuseet kunde heller inga exemplar av *P. barbifrons* påvisas i deras nordiska referenssamling.

Andra intressantare arter av flugor och bin från samma lokal sommaren 2004 är svävflugan *Bombylius minor* (Linnaeus), vapenflugorna *Berkshiria hungarica* (Kertész) och *Odontomyia angulata* (Panzer), blomflugorna *Microdon analis* (Macquart), *M. mutabilis* (Linnaeus) och *Xylota meigeniana* Stackelberg, fläckflugan *Homalocephala biumbrata* (Wahlberg) och buksammarbiet *Megachile ligniseca* (Kirby). Flera av dessa har anknytning till död ved. På hygget finns främst en för insektsfaunan medvetet lämnad trave med grantorrorak och med samma avsikt lämnade asplågor. Där finns också alla stubbarna vid vilka rika myrsamhällen hade utvecklats.

Kännetecken

Phasia Latreille är typsläktet för underfamiljen Phasiinae och tidigare känt under synonymen *Alophora* Robineau-Desvoidy (ibland också felaktigt stavat *Allophora*). Arterna inom underfamiljen ser mycket olika ut och här kan exempelvis nämnas släktet *Cylindromyia* Meigen med långsmala flugor med kraftigt förlängd cylindrisk bakkropp, släktet *Gymnosoma* Meigen med en naken (borstlös) närmast klotformig bakkropp, och slutligen släktet *Phasia* med ett bredare tillplattat närmast skinnbaggelikt utseende. *Phasia*-arterna tillhör en liten skara parasitflugor vars honor injicerar sina ägg (ovipara) direkt i värdens kroppshåla. För detta ändamål har ägglägningsrörets sternit 7 & 8 modifierats kraftigt. Sternit 8 har ombildats till en långsmal kraftigt sklerotiserad spets (Ziegler 1994).

Phasia-arterna uppvisar en betydande variation när det gäller storleken. Hos vissa arter exempelvis *P. pusilla* Meigen och *P. barbifrons* finns individer som endast blir 2,5 mm långa. En betydligt mera storväxt art är den 8-12 mm långa *Phasia hemiptera* (Fabricius) (Fig. 3). Denna iögonfallande art har under senare år ökat i Danmark och Sverige (Bygebjerg 2004).

Phasia barbifrons påminner genom sin storlek närmast om den hos oss betydligt vanligare

Figur 2. Hane av den för Norden nya parasitflugan *Phasia barbifrons*. Foto Bert Gustafsson.

Male of the tachinid fly *Phasia barbifrons*.

P. pusilla Meigen. Vår nya art har en kroppslängd på 2,5-4,0 mm; bakkroppen är svarthårig men saknar borst, och skaftet på vingens första bakkantfält är längre än den lilla tvärribban; gena (underkinder) har svarta hår. Arten uppvisar det för släktet typiska förhållandet att avståndet mellan facettögonen är störst hos hanen, något som är ovanlig hos flugor. Pannans sidoplat hos *P. barbifrons* är gråsvart, framtill kraftigt breddad och på sidan av pannborsten finns flera rader av små svarta borstlika hår; bakkroppen har en mindre utbredd, tunn gråvit pudring som på översidan är synlig endast på sidorna av tergit 3 och 4 och på tergit 5. Hos *P. pusilla* har pannans sidoplat framtill en tät gråvit eller silvergrå pudring, och är framtill betydligt smalare och naken; bakkroppen delvis med en tydlig gråvit eller silvergrå pudring, det första segmentet (syntergit 1+2) är liksom framkanten av tergit 3 svart, tergit 4 och 5 med svarta fläckar i mitten.

Efter fynden av *P. barbifrons* (Girschner) (Fig. 2) från Danmark och Sverige omfattar släktet *Phasia* numera sex nordiska arter. Uppgiften om att *P. karczewskii* (Draber-Moňko)

Figur 3. Hane av skinnbaggeparasitoiden *Phasia hemiptera* under besök på en flockblommig växt. Foto: Ole Andersen.

Male of *Phasia hemiptera* a parasitoid of heteropteran bugs visiting a flower of the Carrot Family

skulle vara funnen i Danmark (Petersen & Meier 2001) grundar sig uppenbarligen på en sammanblandning med *P. barbifrons* (Andersen in litt.).

P. barbifrons är en ivrig blombesökare som påträffas i lövskog och på ängsmark. Två generationer i Mellaneuropa, med flygtid från slutet av maj till början av juli och från slutet av juli till början av oktober (vanligast i augusti). Ingen värdart är ännu känd för *P. barbifrons*. De allra flesta arterna i underfamiljen är parasitoider på äkta skinnbaggar (Heteroptera) bl.a. på arter i familjerna Coreidae, Lygaeidae och Pentatomidae, men det bör nämnas att i släktet *Strongygaster* Macquart finns en art *S. globula* (Meigen) som bl.a. angriper den svarta tuvmyran *Lasius niger* (Linnaeus).

I varmare delar av Mellaneuropa är arten lokalt inte sällsynt, och vissa år till och med vanlig (Tschorsnig & Herting 1994). Den är i Europa utbredd från Spanien, norra Italien, Österrike och Ungern norrut till södra England och Sverige (Uppland) och vidare till centrala och östra Ryssland. Världsutbredningen omfattar också de ryska territorierna Chabarovsk och

Primorskij öster om Sibirien. (Herting & Dely-Draskovits 1993, Tschorsnig *et al.* 2004).

Tack

Ett stort tack till kommunekolog Katarina Ekestubbe som tog initiativ till inventeringen i Järfälla; Stig Andersen, Köpenhamn som gjorde oss uppmärksam på det danska fyndet av *Phasia barbifrons*; Ole Andersen Bjæverskov, Danmark som förgyller artikeln med det vackra fotot av *Phasia hemiptera*; Bert Gustafsson, Riksmuseum som fotograferat *Phasia barbifrons*. Ett tack också till Thomas Pape, Köpenhamn och Joachim Ziegler, Berlin för värdefull information.

Litteratur

- Bartsch, H. 2004. Blomflugor och andra tvåvingar samt steklar i Järfälla. – Opubl. Inventeringsrapport.
- Bygebjerg, R. 2004. Snyltefluen *Phasia hemiptera* (Diptera, Tachinidae) genfunnen i Danmark. – Ent. Meddr. 72:75-77.
- Chandler, P. 2001. *Phasia barbifrons* (Girschner, 1887) (Diptera, Tachinidae) at a second Surrey site. – Dipterists Digest (Second Series) 8: 131.

- Clemons, L. 2001. *Phasia (Phasia) barbifrons* (Girschner, 1887) (Diptera, Tachinidae), a possibly overlooked species new to Britain. – Dipterists Digest (Second Series) 8: 3-5.
- Herting, B. & Dely-Draskovits, Á. 1993. Family Tachinidae. – In: Soós, A. & L. Papp (eds.): Catalogue of Palearctic Diptera. Vol. 13. Anthomyiidae-Tachinidae 118-458. Budapest.
- Petersen, F.T. & R. Meier (eds). 2001. A preliminary list of the Diptera of Denmark. – Steenstrupia 26: 119-276.
- Tschorsnig, H.-P. & Herting, B. 1994. Die Raupenfliegen (Diptera: Tachinidae) Mitteleuropas: Bestimmungstabellen und Angaben zur Verbreitung und Ökologie der einzelnen Arten. – Stuttgarter Beiträge zur Naturkunde (A) 506: 1-170.
- Tschorsnig, H.-P. *et al.* (2004). Tachinidae. – In: Pape, T. (ed.) Fauna Europaea: Diptera, Brachycera. Fauna Europaea version 1.1, <http://www.fauna-eur.org>. [Available online 16 December 2004.]
- Ziegler, J. 1994. Die arten der Gattung *Phasia*, Untergattung *Hyalomya* R.-D., in Mitteleuropa (Diptera, Tachinidae). – Studia Dipterologica 1: 157-180.

Maria och Thure Palms minnesfond samt Överbys fond

Flera stipendier på tillsammans c:a 10 000 kronor kan sökas av framför allt yngre entomologer men även doktorander eller motsvarande. Stipendierna är avsedda för ett självständigt arbete rörande inskter. Noggrann plan erfordras rörande entomologiska undersökningen vartill medel söks. Kostnads kalkyl skall bifogas, liksom också yttrande över eleven från handledare, lärare i naturkunskap eller motsvarande. Om medel söks från annat håll skall detta anges.

Eventuella frågor kan besvaras av Bert Gustafsson, tel. 08 5195 4089, e-mail bert.gustafsson@nrm.se.

Ansökan inlämnas till föreningen senast den 1 maj 2004 under adress:

Entomologiska föreningen
Naturhistoriska riksmuseet
Box 50007

Stipendier från Entomologiska föreningen i Uppland

Stipendier av samma typ som nämns i annonsen intill kan också sökas från någon av Entomologiska föreningen i Upplands stipendiefonder före april månads utgång. Mer information hittar man på:

<http://nea.pp.se/EFU/>